

turæ integræ, et lapsæ, et quomodo aliquid potuerit voluntas per vires naturales in illo statu quod in præsentia non potest, cum tamen voluntas in sua entitate diminuta non sit, et consequenter nec virtus ejus naturalis activa fuerit remissa. Dicendum est enim hoc provenire ex mutatione objecti, et ex diminutione potentiæ executivæ, saltem ex parte impedimentorum: nam in Adamo objectum illud, servandi semper omnia naturalia præcepta, proponi voluntati poterat ut possibile et facile per vires naturæ, quia nulla erant impedimenta; nunc autem factum est impossibile propter contrariam rationem; illud autem objectum, ut sæpe dictum est, includitur in amore absoluto, et super omnia; sine limitatione enim extendi debet ad placendum Deo semper et in omni occasione, etc.

18. *Objectio contra proximam resolutionem.*—Dices: ergo homo viribus naturæ solum poterit diligere Deum per velleitatem quamdam placendi illi, non vero per actum aliquem, vel propositum, quod hoc verbo explicetur, *volo*; consequens autem videtur falsum, et contra experientiam, quia non solum fideles peccatores, sed etiam impii, Judæi, Pagani, vel gentiles qui verum Deum agnoscunt, illum interdum diligunt majori amore. Cujus signum est, quia sæpe ex tali amore moventur ad aliqua opera bona moraliter: velleitas autem non movet ad opus, sed absoluta intentio. Neque dicere possumus cum fundamento illos infideles habere hujusmodi amorem per auxilia gratiæ, quia hæc incipiunt a fide, ut supra diximus, illi autem solum motivo et affectu naturali ducuntur.

19. *Ejus enodatio.*—Respondetur ad argumentum negando sequelam; nam inter illam velleitatem et absolutum amorem super omnia potest dari aliquis amor medius (ut sic dicam). Nam potest esse amor Dei absolutus, non tamen universalis, sed particularis. Sicut fidelis peccator vult honorare Deum, credendo in ipsum et illi soli cultum tribuendo, quamvis non velit male parta restituere, et sæpe ex affectu ad Deum odit blasphemiam, vel in se, vel in alio, quamvis non amet Deum integre (ut sic dicam) et universaliter. Aliquem ergo hujusmodi amorem Dei possunt habere infideles, et ex illo moveri ad aliquod opus bonum, quamvis in peccatore fideli sæpius ille amor, licet imperfectus, sit ex gratia, et ideo perfectior. Deinde etiam in amore universali potest inveniri medium inter puram velleitatem et amorem omnino absolutum. Nam potest esse vo-

luntas per modum propositi ex parte absoluti, et ex parte conditionati, absoluti quidem, quia revera est per modum intentionis inducentis ad opus; conditionati vero, quia non omnino excluditur aliqua veluti limitatio seu determinatio modificans actum.

20. *Simili alia doctrina locupletatur.*—Ad hunc modum explicui in lib. 4 de Prædestin., cap. 2, voluntatem quam Deus habet salvandi reprobos, quam dixi esse per modum intentionis inducentis ad conferenda media sufficientia ad salutem, et nihilominus non esse voluntatem omnino absolutam de salute reprobos, sed cum hac modificatione, *quantum in me est*, quæ includit hanc conditionem, *si ipsi velint*. Et fere ad eundem modum explicui actum pœnitentiæ in tom. 4, disput. 3, sect. 3. Ita ergo in præsentia potest intelligi dilectio Dei aliquo modo absoluta, licet aliqua ex parte conditionem includat, qualis explicatur per hæc verba, *volo, vel propono facere quod in me fuerit, ad placendum Deo, vel id procurare, quantum potuero*. Nam hic actus non includit repugnantiam, et de se movet ad observationem mandatorum; non potest tamen dici simpliciter absolutus, nam illa modificatio involvit hanc conditionem, *si potuero*. Et ideo fortasse hic actus non repugnat haberi, licet raro et difficulter, per vires naturæ; non potest tamen dici absolutus amor Dei super omnia.

21. *Item exemplo alio.*—Potestque hoc magis explicari exemplo voluntatis, seu propositi vitandi omnia peccata venialia per totam vitam, quod per ordinarium auxilium gratiæ potest justus habere. Nam illud propositum, prout est simplex actus qui in instanti fit, est quidem aliquo modo absolutum, quatenus revera homo vult adhibere diligentiam et facere quod potuerit, et ad id movetur ex vi talis actus, et nihilominus non potest esse omnino absolutus, nam cum includat omnia peccata venialia tam ex surreptione quam deliberata, ejus executio est simpliciter impossibilis justo per ordinaria auxilia gratiæ, et ideo semper includit hanc modificationem, *quantum in me fuerit*, quæ includit conditionem, *si potuero*, per quam suo modo tollitur impossibilitas in objecto. Ita ergo intelligi potest amor naturalis Dei, qui inducat hominem ad proponendum servare legem naturæ quoad potuerit, non vero omnino absolute et efficaciter.

22. *Eadem mens videtur fuisse Molinæ, Bannez et Medinæ.*—Et fortasse non aliud dicere voluit Molina, et expressius Bannez indicavit

dicens non esse impossibile quod homo nitatur et proponat, *quantum in se est*. Et eandem particulam addidit Medina dict. art. 3, ad 5. Verumtamen quod ipsi dicunt, posse hominem ethnicum in primo instanti usus rationis habere illum amorem et propositum per vires naturæ, saltem cum illa determinatione, quantum in me est, physice quidem verum est, moraliter vero non credo esse ita possibile ut ad effectum pervenire valeat et in re ipsa exerceri. Quia ad hujusmodi actum concipiendum, præsertim ex pura benevolentia Dei, magna cognitio Dei magna que consideratio bonitatis ejus requiritur, quam vix potest homo longo tempore obtinere, nedum in primo instanti usus rationis: quin potius etiam post multum tempus usus rationis existimo esse posse rarissimum illum actum per solas vires liberi arbitrii, quia licet perveniri possit ad illud iudicium satis clarum, et de se practice inducens affectum, nihilominus ex parte appetitus erit semper actus ille moraliter impossibilis vel difficilissimus, quia postulat affectum multum liberum a passionibus, quod profecto esse non potest post multum tempus usus rationis, nisi fuerit gratia præventus. Atque ita concludimus amorem absolutum simpliciter, esse simpliciter impossibilem ex parte objecti; amorem vero secundum quid absolutum, id est, includentem illam limitationem, in reliquis vero universalem et super omnia, esse difficilissimum, et ideo vel nunquam vel rarissime solis naturæ viribus adhiberi posse.

23. *Instantia.*—Adhuc vero superest una difficultas et instantia, quia prædicta ad summum procedunt, quando is qui Deum diligit cognoscit imbecillitatem suam ad servandam semper naturalem legem, et impotentiam inde provenientem actu considerat. Sæpe autem contingere potest ut aliquis hanc impotentiam ignoret, imo existimet se posse voluntatem illam erga Deum servare, et præcepta omnia legis naturæ suis viribus custodire, si velit; quid enim mirum si hoc existiment Pagani, quandoquidem Judæi et Pelagiani in hoc fuerunt errore? Imo aliqui etiam Catholici et Theologi existimarunt, loquendo de sola lege naturali, hunc non esse errorem: ergo qui ita existimaverit, poterit simpliciter habere illum amorem et propositum sine ulla conditione vel limitatione. Quin potius, etiam sine errore sola inconsideratio illius difficultatis, inducentis in objecto moralem impossibilitatem, sufficit ut voluntas feratur in illud absolute, et sine ulla conditione, quia tunc objectum solum of-

fertur tanquam bonum et possibile, non cogitando de difficultate, nec discernendo an illa possibilitas sit tantum physica, vel etiam moralis. At vero in his qui amant Deum per simplicem et momentaneum actum, vel proponunt in generali honeste vivere, regulariter intercedit hæc inconsideratio, ferunturque ex sola pulchritudine vel honestate objecti: ergo.

24. *Solutio.*—Respondeo in priori casu, de ignorantia per errorem, amorem habere quidem formam et speciem absoluti actus, re tamen vera semper involvere conditionem quæ illum inefficacem reddit. Declaratur, quia ideo talis actus tunc videtur habere formam absoluti, quia operans putat conditionem ex parte objecti necessariam ad talem actum in re subsistere, et ita semper includit dependentiam a tali conditione, ideoque cum vere et in re ipsa non sit impleta, actus semper est virtute conditionatus et inefficax. Idemque est, servata proportione, in alio casu de inconsideratione, quia sicut amat et proponit propriis viribus, ita ex parte objecti includit respectum ad proprias vires, atque ita semper includit virtualement conditionem. Quod non invenitur in actu supernaturalis amoris Dei, nam sicut concipitur ex viribus gratiæ, ita ex parte objecti, et quoad executionem ejus, habet respectum ad vires gratiæ, quæ ex parte Dei semper dantur sufficientes etiam moraliter, omnibus ex vera charitate diligentibus ipsum.

25. *Uterior solutio.*—Ex quo tandem considerari potest alia ratio inefficaciæ in illo actu amoris naturalis, quantumvis ex errore vel inconsideratione per modum absoluti concipiatur, semper enim est de se infirmus ac debilis ad vincendas difficultates. Ideo enim quis in talem amorem prorumpit, quia vel non intelligit vel non cogitat quam arduum habeat objectum, ex quo fit ut, occurrente postea difficultate, facile a tali proposito recedatur, quia revera qui sic afficitur nunquam voluit Deum talibus difficultatibus præponere, sicut qui vult aliquid per ignorantiam non censetur id voluisse, quia ignorantia involuntarium causat. In quo etiam diversa est ratio de amore charitatis, nam ille fundatur in fide et spe divini auxilii de se sufficientis ad superandas difficultates amori contrarias, et ideo etiam comparando unum simplicem actum amoris ad alium, multo efficacior est amor infusus in suo ordine, quam amor naturalis in suo, quia et ex perfectione sua longe potentior est ad vincenda contraria, et ex parte objecti executio est illi possibilis ratione auxilii divini illi

quasi connaturaliter debiti, quod non habet amor naturalis, ut explicatum est.

26. *Extenduntur dicta ad amorem concupiscentiæ.* — Unde ulterius si quis consideret rationem ob quam dicimus hunc amorem non posse fieri viribus naturæ, intelliget assertionem non solum esse veram de amore benevolentiae, sed etiam de amore concupiscentiæ Dei, ut est nostrum bonum beatificum naturale, si sit in sua specie perfectus, et super omnia, modo in capite præcedenti explicato. Probatur, quia etiam hic amor includit propositum servandi omnia præcepta naturalia, et vitandi omnia peccata auctori naturæ contraria. Quia licet non includat hoc propositum sub ratione tam perfecta quam est ratio amoris benevolentiae, nihilominus absolute includit illud, sicut intentio efficax finis propositum mediorum includit. Quia observantia omnium præceptorum naturalium est medium necessarium ad consequendum bonum sic amatum, non enim potest esse beatus, etiam naturaliter, qui auctorem suum offensum habuerit: ergo eadem ratio impotentiae est in homine lapsa, ex parte hujus propositi ad hunc amorem, quæ est ad amorem benevolentiae. Probatur, quia difficultas illius propositi non est posita in hoc quod sub hac vel illa ratione magis vel minus perfecta habeatur, sed in substantia (ut sic dicam) absoluti propositi, quia executio ejus quoad observanda omnia præcepta, etiam quoad substantiam eorum, est impossibilis homini lapsa per vires naturæ, et ideo talis executio objective proposita est objectum impossibile, ac subinde incapax naturalis propositi absoluti. Hæc autem ratio eodem modo procedit in tali proposito, sub quacumque ratione naturali proponatur. Ob hanc ergo causam credimus assertionem propositam tam esse veram de amore concupiscentiæ Dei super omnia, quam benevolentiae. Et licet auctores hoc diserte non explicaverint, tamen vel indistincte loquuntur, vel qui unum affirmant, aliud non negant, uno vel alio excepto, qui alio fundamento ducitur, scilicet, quod omnis amor benevolentiae sit supernaturalis, quod supra refutatum est.

CAPUT XXXV.

QUÆ GRATIA SIT NECESSARIA IN STATU NATURÆ LAPSE AD DILIGENDUM, AMORE NATURALI SUPER OMNIA, DEUM UT AUCTOREM NATURÆ?

1. *Prima opinio.* — Duae difficultates in cap. 32, num. 1 et 2, insolutas reliquimus,

quibus in hoc et sequenti capite satisfaciendum est. In priori postulatur utrum, ad habendum hunc actum in hoc statu, necessaria sit habitualis gratia sanans naturam quoad ablationem culpæ. Ita enim nonnulli affirmant, credentes esse sententiam D. Thomæ, dicta q. 109, art. 3, quoniam dicit hominem in statu naturæ corruptæ ab hac dilectione deficere, nisi sanetur per gratiam Dei. Gratia autem sanans naturam non est nisi gratia habitualis. Potestque hoc quoad mentem Divi Thomæ confirmari, quia eadem gratia requiritur ad diligendum Deum super omnia, quæ ad servanda omnia præcepta naturalia longo tempore, juxta dicta in capite præcedenti; sed D. Thomas, in artic. 4, docet non posse hominem implere omnia mandata sine gratia sanante, et clarius art. 8 dicit non posse vitare omnia peccata sine gratia habituali sanante; idem autem est vitare peccata, et servare præcepta, quia non peccatur nisi contra præceptum, unde nec vitantur peccata, nisi servando mandata; ergo cum D. Thomas dicit requiri gratiam sanantem ad servanda omnia mandata, de gratia habituali loquitur; ergo in eodem sensu dicit requiri gratiam sanantem ad diligendum Deum. Secundo potest eadem mens D. Thomæ colligi ex dicto art. 4, ad 3, quatenus dicit non posse hominem lapsum implere præceptum de dilectione Dei ex puris naturalibus, secundum quod ex charitate impletur, quod interpretandum videtur casualiter, scilicet, quia illud præceptum naturale non impletur in hac vita, nisi secundum modum charitatis; sed ad implendum quodlibet præceptum secundum modum charitatis est necessaria gratia habitualis, quæ a charitate non separatur: ergo eadem gratia requiritur in hoc statu ad diligendum super omnia Deum, etiam ut finem naturæ. Atque ita sentit Conrad. in dicto artic. 3, et insinuant alii recentiores Thomistæ, et plures Theologi, licet ex aliis principiis, ut statim referam.

2. *Prima opinio astruens amorem prædictum, etc.* — *Ejus fundamentum.* — *Reprobatur dicta opinio cum fundamento ejus.* — Ut fundamentum et veritatem hujus sententiæ expendamus, oportet advertere duobus modis cogitari posse hanc dilectionem non posse elici ab homine lapsa sine gratia habituali, scilicet, vel consequenter, ordine saltem naturæ, licet concomitanter duratione temporis, vel antecedenter, sive ordine temporis, sive saltem naturæ. Priori modo existimarunt aliqui Theologi antiqui necessario esse conjunctam habi-

tualem gratiam cum hac dilectione, quia est sufficiens dispositio ad gratiam, et ita si non præcedit gratia, saltem consequitur ad illam. Hæc sententia tribuitur Scoto locis citatis cap. 32. Verumtamen cum Scotus, in tali dilectione, ut sit ultima dispositio ad gratiam, certam quamdam durationem ejus requirat, potius supponit in tempore brevioris posse dilectionem illam esse sine habituali gratia. Tribuitur etiam Cajetano a nobis etiam citato in cap. 32, num. 3. Sed ille potius docet expresse posse hunc amorem aliquo tempore esse informem, id est, non formatum charitate, et consequenter sine gratia. Magis inclinant in hanc opinionem Gabriel et Almainus, qui, cum dicant illum amorem esse sufficientem dispositionem, et certam ejus durationem aut intensionem non postulent, consequenter dicere coguntur illum actum non esse sine habituali gratia. Verumtamen fundamentum hujus sententiæ reprobum est et erroneum, quia de fide certum est nullum actum solis viribus naturæ elicibilem esse sufficientem dispositionem ad gratiam, ut infra ostendemus. Et hinc aperte concluditur, ratione concomitantiae, seu necessariæ consecutionis, non esse necessariam gratiam habitualem ad habendum hunc actum, quia nulla alia ratio illius concomitantiae cogitari potest, præter rationem dispositionis ultimæ.

3. *Est vero falsa dicta opinio, esto dictum amorem naturalem cum auxilio specialiter elici.* — Dices hoc recte concludere contra prædictam opinionem, quæ asserebat illum actum dilectionis Dei fieri viribus naturalibus: posse autem aliquem dicere illum actum elicibilem per auxilium gratiæ esse sufficientem dispositionem ad habitualement gratiam, et ita nunquam separari ab illa, saltem consequenter: sic enim hæc sententia non repugnat alteri dogmati, quod actus elicibilis solis viribus naturæ non est sufficiens dispositio ad gratiam. Respondeo etiam in hoc sensu illam sententiam non esse probabilem, sed omnino falsam: suppono enim sermonem esse de actu dilectionis naturalis, ut per se et ex natura sua elici potest per solas vires liberi arbitrii, licet ex accidenti, in natura lapsa, vulnera et impedimenta ejus hoc impediunt. Unde etiam supponimus sermonem esse de dilectione, quæ præcise terminatur ad Deum ut auctorem naturæ, et solum includit observantiam præceptorum naturalium. Quod adverteo, quia potest aliter dici, in hoc statu dilectionem Dei, etiam ut est auctor naturæ, nun-

quam elici nisi per actum verum charitatis, et sub altiori ratione, qui modus dicendi est omnino distinctus ab opinione quam nunc tractamus, et paulo post examinabitur, a num. 13.

4. *Assertio contra præcedentem opinionem.* — *Probatur primo.* — *Secundo.* — *Tertio.* — His ergo positis, dico talem actum, etiam ut elicibilem per auxilium gratiæ, non esse dispositionem, præsertim ultimam ad habitum gratiæ, saltem per seloquendo et extra sacramentum. Hoc enim nunc satis est ut talis actus etiam sic factus non habeat necessariam conjunctionem cum habitu gratiæ, ut per se constat. Probatur autem assumptum, quia infra ostendemus primo, nullum actum naturalem habentem eam tantum perfectionem quæ de se viribus naturæ fieri potest, esse dispositionem ad gratiam, solum quia fit ex aliquo auxilio gratiæ, quia extrinsecum principium efficiens, si non reddat actum in se meliorem et perfectiorem, non reddit illum magis aptum ut ad gratiam disponat. Secundo, magis in particulari, quia illa dilectio non convertit hominem ad Deum secundum supremam rationem ultimi finis supernaturalis, et consequenter non potest esse fundamentum propriæ amicitiae divinæ, quæ in supernaturali communicatione fundatur. Item non includit propositum servandi omnia præcepta supernaturalia, et consequenter nec dolorem de peccatis contra eadem præcepta, neque de aliis ut avertunt a fine supernaturali, et ideo non potest esse sufficiens dispositio ad justitiam, seu gratiam habitualement, neque ad remissionem peccati, quod a Deo ut fine supernaturali hominem avertit. Tertio, probatur ex Concilio Tridentino, sess. 6, cap. 6, ubi, describens dispositionem ad justitiam, amorem Dei auctoris supernaturalis justitiæ requirit, et sess. 14, cap. 4, dicit tunc contritionem ad justificationem sufficere, quando est charitate formata. Igitur manifestum est dilectionem Dei in se naturalem, quantumvis ex auxilio gratiæ procedat, non esse dispositionem ultimam, ac proinde hoc titulo non habere consequenter seu concomitanter gratiam habitualement sibi conjunctam.

5. *Secunda opinio Alvarez, requirens ad prædictum amorem gratiam habitualement.* — *Primus modus explicandi hanc opinionem.* — Alii ergo dixerunt gratiam habitualement esse necessariam ad hunc actum dilectionis antecedenter; illius autem necessitas duplici modo explicatur. Primo, ut gratia habitualis prærequiratur tanquam prævia dispositio necessaria, ut homo